

Miljødirektoratet

Norges Vassdrags og energidirektorat

Varhaug 14.12.24

**Mulige vassdragstiltak ved Hetland Kraftverk i Hå kommune –
Anmodning om konsesjonsplikt og mulig om revisjon av eksisterende
konsesjon jfr. Lov om vassdrag og grunnvann § 8 og §10.**

Onsdag 27.11.24 ble det gjennomført et dialogmøte mellom grunneiere ved Oгна elva, Hå kommune, utbyggere Blue planet AS/Norsea og Lyse AS i forbindelse med mulig etablering av settefisk anlegg i Sirevåg.

På møtet presenterte Blue planet AS planer om et vannuttak til settefiskanlegg for laks i Sirevåg. Opplyst vannforbruk på cirka 100 liter per sekund i vanlig drift, og periodevis 150 liter vann per sekund. Det var planlagt å hente ut vannet fra området Holmavatnet på Oгна i Hå kommune. Planlagt utslipp var i et område sør for Sirevåg, cirka 7 kilometer fra munningen til Oгна elva.

Fra Lyse sin side ble det formidlet at dette skulle kunne gjøres uten nedgang i vannføringen i Oгна fordi mer vann fra Helgåvassdraget og Fuglestadelva kunne kjøres gjennom Holmavatnet og kraftverket innenfor eksisterende konsesjon. Dette skulle være mulig med bedret styring og noe modernisering av damanlegget.

På møtet kom det frem informasjon om at både kommune og utbyggere i utgangspunktet ikke mente at det var nødvendig med full konsesjonssøknad til NVE, og at tiltakene muligens kunne gjøres innenfor gjeldene konsesjoner etter konferanse med NVE.

Det fremstår som bekymringsverdig med tanke på den informasjon som kommer frem knyttet til saksbehandlingen i forbindelse med konsesjon a og den faktiske situasjonen rundt vannføring og elveøkologi i vassdragene Oгна, Helgå og Fuglestad. Dette er sårbare og særlig verdifulle vassdrag.

I søknad om endret manøvreringsreglement for Homsevatn og Holmvatn og rett til overføring av vann fra Hagavatn til Hetland kraftverk av 27.03.2017 er det gjort analyser av vannføring og nedslagsfelt. Dette er i all hovedsak gjort etter gjennomsnittsberegning av vannstand på ulike punkt etter måned. Dette gir ikke et dekkende bilde av vannforholdene i disse små vassdragene og belyser ikke vannføring i tørkeperioder og ved lav vannstand.

Det vises imidlertid til manøvreringsreglementets side 117 (vedlegg 6). Hvor det kommer frem at det ved alminnelig lavvann i Fuglestad ved hydrologisk vurdering av (N.G IHLEN), kan være nede i en tilførsel 201 l /sek og at Kvalbein og Kverme vannings-lag hadde kapasitet til å tappe 121 l /sek. Det var ikke gjort undersøkelser av Bru gard sitt vannuttak, men i høringsuttalelse i NVE sin konsesjonssak opplyses det om 3.stk pumpestasjoner med kapasitet på 700m³ i timen à 194,4 l /sek pr.stk. Altså maksimalt kan det tappes 704.2 l/sek fra vassdraget i tørkeperioder når det trengs vanning. Forskning sier vi vil gå et mer ustabilt klima i møte, lengre og varmere tørkeperioder vil forekomme. Dette viser at den reele vannføringen periodevis er negativ ved utløpet av vassdraget. Hvilken påvirkning dette vil ha for landbruket, våtmarksområda og økologien i vassdraget må medregnes i en ny konsesjon.

Det fremstår som om manøvreringsreglement for både Fuglestad, Helgå og Ognå ikke tar høyde for den økologiske situasjonen i vassdragene i slike perioder. Viser til Miljødirektoratet sin «rapport 49/2013 ang. vannkraftkonsesjoner som bør revideres», der det kommer frem at Ognå er utsatt for høy påvirkning av kraftreguleringen. Rapporten belyser ikke hvilken påvirkning regulering har på Helgåvassdraget og Fuglestad. Vannføringen i tørkeperioder og dens påvirkning på elveøkologien burde vært analysert og vurdert for både Ognå, Helgåvassdraget og Fuglestad.

Det fremstår som åpenbart at ytterligere vannuttak ved eventuell etablering av settefisk anlegg i Sirevåg i kombinasjon med drift av Hetland kraftstasjon vil medføre at vassdragene blir enda mer sårbare spesielt i tørkeperioder. Sammenhengen mellom vassdragene, vannkvalitet og reguleringen er kompleks i nåværende situasjon og det er vanskelig å vurdere de ulike konsekvensene mot hverandre. Ytterligere tiltak i vassdragene krever forsvarlig behandling og bedre oversikt.

Det anmodes derfor om full konsesjonsbehandling, konsekvensutredning og risiko/sårbarhetsanalyse etter Vannressursloven dersom det skal tas ut vann fra vassdragene til settefiskanlegg. I tillegg bør det gjennomføres revidering av eksisterende konsesjon for bedre å ivareta intensjonen i vernebestemmelsene i Ognåelva, Fuglestadelva og Helgåvassdraget.

Viser til vedlegg hvor dagens situasjon for elvene er forsøkt beskrevet. Det foreligger også flere habitatkartlegginger og andre relevante undersøkelser som er gjort av økosystemet i de berørte områdene.

*JJFL, Jæren Jakt og Fiskelag
Ognå Elveeigarlag*

Dagens situasjon:

Med dagens regulering renner det over/gjennom demninger ved Hagavatn slik at dei viktige sidebekkene i Fuglestad ikkje blir tørrlagt. Hagavatn fungerer også som eit viktig fordrøynings-basseng for Fuglestadelva.

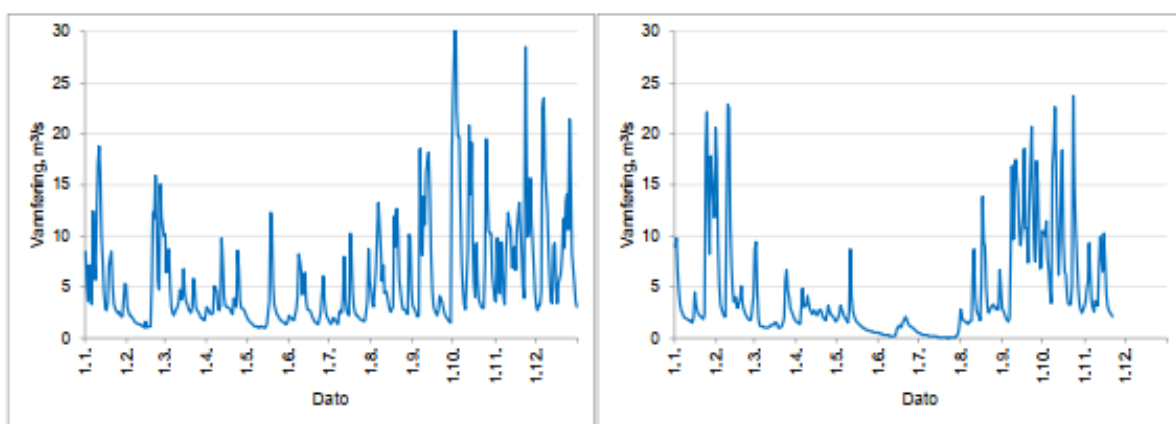
Demning ved Hagavatn mot Fuglestad (Bilder 08-12-2024.)

Forslag frå Fylkesmannen sier i gjeldende konsesjon at det «bør overføres 100 l/s til Fuglestad ved vannføring i hovedelva under 500 l/s ved Herredsvela bru». Det er uklart om dette er utført i praksis, men det er en beredskap som bør legges inn i en evt. revidering av konsesjon

Rapport frå NINA, (Overvåkning av elvemusling i Ogna v/Bjørn Mejdell Larsen.)

I tørkeperioden i 2018 var det i Ognaelva 63 dager i med vannføring under 1m³/sek. I slike perioder trengs alt vatn frå fordrøynings-bassenga i området til elvene. En beredskap for å unngå uttørring bør være på plass i en eventuell revidering av konsesjon.

Vannføringen i Ogna er som regel lavest i månedene mai, juni og juli (jf. sommeren 2018, **figur 3**), mens flommer som regel forekommer om høsten og vinteren. Vannføringen var mer enn 30 m³/s i begynnelsen av oktober 2017 (**figur 3**). I 2017 var det bare én dag med døgnmiddel mindre enn 1,0 m³/s. I 2018 derimot var det i deler av mai, juni og hele juli svært lav vannføring og til sammen 63 dager hadde en døgnmiddel-verdi mindre enn 1,0 m³/s i løpet av året. Laveste døgnmiddel ble registrert 23. juli (0,069 m³/s).

Figur 3. Vannføring i Ogna (døgnmiddel) ved Hetland i 2017 (til venstre) og 2018 (til høyre). Data fra NVE.

Vi ser på løsningen som velges som vannressurs som utdatert. Dei fleste landbaserte anlegg som utvikles i dag baserer seg på bruk av grunnvann som ressurs. Her velges det å fjerne vann fra nedbørsfeltet til tre viktige anadrome vassdrag, for å bruke til næringen.

Vannressursen som ønskes å ta i bruk er allerede regulert i dag, men vannet går fortsatt tilbake til elvene, og dei regulerte vanna fungerer som viktige fordrøyningsbasseng for vassdraga. I tillegg er det muligheter for å slippe mer vann til vassdraga i tørkeperioder. Dette er spesielt viktig for å ivareta økologien i vassdraga, samt forsyne landbruket i området med nok vann. Noen av Norges største grønnsaksproduksjoner er i dag avhengige av vann fra både Fuglestad og Ogna, i tørkeperioder trengs det mye vann for at denne driften skal være mulig.

Om det tillates at Sirevåg Laks skal få bortføre vannressursen til sin produksjon må det tas høyde for at dette ikkje er ein produksjon som kan settes på pause. Vannet vil brukes i samme grad selv i lengre tørkeperioder vår/sommer. Det er i disse periodene landbruk og vassdrag er avhengig av nok vann og vi håper derfor at NVE tar høyde for dette om bortføringen av vann skal tillates.

Kort oppsummering om elvene

Ogna

Ognaelva er i Innst. S. nr. 134 (2002-2003) vedtatt som nasjonalt laksevassdrag, men elven har siden 1915 vært delvis regulert i forbindelse med utbygging av Hetland Kraftstasjon. Ognaelva er en elv hvor store deler av elvestrengen er fri for inngrep og elva har stor økologisk verdi. Den er grunnleggende viktig for det jordbruket som drives i området og er en helt sentral del Ogna sine historie og utvikling. Elven betyr også svært mye for dem som bor, lever og ferdes i området. Elven renner ut i Jærstrendene landskapsvernområdet. Områdene langs Ogna vassdraget brukes i høy grad av allmennheten. Elven har også bestand av laks, elvemusling og ål både nedstrøms og ovenfor kraftverket.

Flere vannundersøkelser av Ogna elva har vist at vann fra kraftstasjonen har påvirkning på dyre og plantelivet livet nedstrøms. Det må derfor antas at endringer i vannføring og vannstand påvirker økologien nedstrøms. Det fremstår også som at man innenfor eksisterende konsesjon ikke har oversikt over eller vektlagt bruken av Ognaelva som vanningskilde til omkringliggende jordbruk. Kraftstasjonens drift synes også i liten grad å ta andre hensyn enn strømpris og det foreligger ingen planer for hvordan man skal ivareta økologien i elva i perioder med lite nedbør. Ognaelva kan i perioder, spesielt om sommeren, ha svært lav vannstand. Det kan dokumenteres at den ved en rekke anledninger i perioder ikke engang renner direkte ut i havet og ved registrerte målinger av vannføring. Grunnen til at elva ikke renner åpent ut i sjøen er en kombinasjon av lav vannføring og at sjøen legger opp en voll med sand fremfor utosen. Periodevis måles det også så lav vannkvalitet i elva at det fra kommunalt hold frarådes å bade.

I I søknad om endret manøvreringsreglement for Homsevatn og Holmvatn og rett til overføring av vann fra Hagavatn til Hetland kraftverk av 27.03.2017 fremstår det som eksisterende manøvreringsreglement medfører større flommer en naturlig i Ogna. Det er ikke funnet vurderinger av konsekvensene av dette.

Fuglestadelva.

Fuglestadelva ble vernet vassdrag i 1973 (St.prp. nr 4 1972-73) og skulle vært vernet for kraftutbygging. Slik det fremstår i sak (NVA sak 201602249 NVE) benyttes i dag deler av vannet som skulle løpt i Fuglestadelva til Hetland kraftstasjon på Ognå. Elven har stor betydning for jordbruket, Bjorvatnet våtmarksområde og renner ut i Jærstrendene landskapsvernområde. Elven har også bestand av laks, elvemusling og ål. Områdene langs Fuglestadelva brukes også i høy grad av allmennheten. Periodevis måles det så lav vannkvalitet i elva at det fra kommunalt hold frarådes å bade.

Slik vi forstår den reviderte konsesjonen av 2020 er det i for liten grad lagt vekt på elvas opprinnelige økologi og i for stor grad lagt vekt på flomproblemer i nedre del av elva ved jernbanebroa. Ettersom vassdraget over flere tiår har hatt lavere vannføring enn naturlig vil det selvsagt oppstå økt tilmudring på sårbare steder. Det har også blitt drevet intensivt jordbruk i området og det er naturlig at det har vært økt tilsig av mudder. Det fremgår ikke at man har undersøkt dette og eventuelt vurdert mindre avdempende tiltak eller gradvis oppstart. Både jernbanebroen og steinbroen var oppført før vassdraget ble regulert.

Helgåvassdraget.

Helgåvassdraget er et anadromt vassdrag som etter påvirkning av regulering, senking av utløp og utretting utløpsbekk er betydelig påvirket av inngrep. Det er betydelig aktivitet og allmenn bruk av vannet til fritidsaktivitet og fiske. Vannet har mindre vanngjennomstrømning enn de to andre vassdragene og er i tydeligere grad preget av menneskelig påvirkning. Elven renner ut i Oga elven. Vassdraget har potensiale til å være et betydelig mer produktivt vann for laks, elvemusling og ål dersom man i noen grad tok hensyn til økologien i vannet i forbindelse med vannuttak. Det vites ikke om det er gjort kommunale målinger av vannkvaliteten.

Vannkvalitet og elveøkologi

Det er også på det rene at vannkvaliteten i de ulike vassdragene har ulik kvalitet overfor høyt opp i vassdraget. (Hesthagen, Svaldrud og Skogheim, 1982). Endringer i dette må antas å påvirke økologien i vassdragene. Problemstillinger og konsekvenser av dette synes å være ensidig vurdert og vurderingene bærer i større grad preg av å være økonomisk motivert og hensyn til natur og økologi synes å ha kommet i bakgrunnen. Det har ikke blitt funnet grunnlagsmateriale i konsesjonssøknaden i hvilken grad dette påvirker Oga elva og det er ikke dokumentert at kalkingspraksis ivaretar dette.

Ut fra det som ble presentert av Lyses representant på møte 27.11.24 var det utelukkende strømpris og økonomiske forhold som per i dag styrte bruken og reguleringen av vassdraget. Man tok imidlertid noe hensyn med gradvis regulering av anlegget. Anlegget har angivelig en årlig middelproduksjon på 6,4 GW (Brev fra Lyse til NVE 27.03.2017) i vurdering av fremtidig drift ble det da gjort en anbefaling av nedskalering av drift og det kom også frem at nedleggelse var vurdert. Det antas med bakgrunn av dette at de økologiske konsekvensene av driften i dag ikke er veid riktig i forhold til den økonomiske gevinsten.

Ettersom det i de eksisterende konsesjoner fremstår som man ikke i tilstrekkelig grad har gjort helhetlige vurderinger av vassdragene sin samlede betydning for elvenes økologi, jordbruk og allmennhetens interesser og vernebestemmelser vurdert mot nytteverdien av de eksisterende inngrep er det derfor rimelig å be om revidering av eksisterende konsesjon